ИВАН МИХАЙЛОВ – ПОСЛЕДНИЯТ ВЕЛИК БЪЛГАРИН НА XX-ТИ ВЕК

След Берлинския конгрес, когато голяма част от българските земи и народ останаха отново под робство народът ни излъчи нови водачи, които бяха продължители на делото на Васил Левски. Те биха красили историята на всеки народ, ако той ги притежаваше. Това бяха Дамян Груев - създателят на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО) (1893), Тодор Александров - двукратният възродител на ВМОРО (1910, 1918) и Иван Михайлов - вождът който ръководеше Вътрешната македонска революционна организация (ВМРО) в най-тежките години (от 1924 до 1934 г.), а след това направляваше и от емиграция легалното и революционното македонско движение. Без тях и без хилядите техни съратници българският народ би бил по-беден. Кражбите и фалшификациите относно историята на техния живот и дейност от сърбоманите-нечестивци около Вардара не поставят ни най-малко под съмнение тяхното дело и място в българската история и в паметта на българина.

За последния български революционер от отминалия наскоро XX век - Иван Михайлов е писано не малко, но тепърва предстои да се пише, тъй като доскоро той беше сред живите. Преживе името му се беше обгърнато в легенди, легендарен стана и невидяния от никого 5 том от спомените му, в който би трябвало революционерът да е разкрил много от тайните на забранената от Кимон-Георгиевото правителство ВМРО. От малкото тефтерче – дневник, което беше открито и публикувано, става известно, че Ив. Михайлов е водил и дневници и там вместо да се разсеят редица съмнения около ВМРО и опитите тя да бъде превзета отвътре възникнаха още много въпроси, както и се задълбочиха редица неясноти, както около живота на революционера, така и от борбите на ВМРО през 20-те и 30-те години на XX век. Същото се отнася и до неговия архив, който днес е не само в неизвестност, но и се появиха обемисти многотомни фалшификации. Явно, че легендарният вожд на ВМРО продължава и 20 години след смъртта си да плаши ренегатите, негодниците и сърбоманите. Съхраняваното огромно количество негови документи в Централния държавен архив допълва с нови неизвестни факти богатия живот на революционера и дейността на ВМРО и МПО. Става явно, че противници, борци и хулители на Ив. Михайлов пишат писма и посвещения до генералния секретар на БКП Тодор Живков, умилявайки се от спомена за бригадирското движение и за неговото управление. На кое да вярваме – на техните пасквили срещу Михайлов и на интригите, които въртят около него, разцепвайки най-старата българска организация в Новия свят - МПО или на метаните пред Живков, а същевременно публично печатат орезиляващи и гнусни творения срещу първият партиен и държавен ръководител на България. Когато само разгърнем спомените на Иван Михайлов, виждаме стотиците факсимилета от ценната

документация на ВМРО и от личната кореспонденция на революционера, подкрепяща истинността на изложените факти в мемоарите му. Доскоро книгите му бяха непознати, а каквото се промъкнеше от САЩ, Белгия и Италия минаваше от ръка на ръка и вдъхваше надежда на българите отсам и на българите оттатък границата. Издадените многократно в чужбина и в България негови спомени и книги се разграбваха за кратко време и отново ставаха библиографска рядкост. Казвал съм го и друг път, но и сега ще повторя, че бързи и предприемчиви издатели в надпревара с нарастващия интерес, както към историята на македонския въпрос, така и към дейците на македонското революционно движение двукратно издадоха, като приписаха на Ив. Михайлов авторството върху книгата "Quo vadis, Bulgaria?". Това още повече ни задължава да направим всичко възможно истината за националноосвободителните борби на македонските българи и за делото на нейните дейци да достигне до съвременниците ни и да не бъде осъдена на забрава във времена на недоимък. Макар, че все още няма написана биография на Иван Михайлов, животът, делото и творчеството му са познати на мнозина. Само ще припомня някои основни дати от неговия живот.

Иван Михайлов Гаврилов е роден на 27 август 1896 г. в махала Ново село на гр. Щип. Най-напред учи в родния си град, а след това в Солунската българска гимназия „Св. Св. Кирил и Методий". В първия том от спомените си Ив. Михайлов разказва за радостта и възторга от присъствието на българските войници в Солун и в пансиона на гимназията, където са настанени. Той напуска гимназията и заминава за Щип само дни преди началото на Междусъюзническата война (1913 г.), когато градът попада окончателно в гръцки ръце. Същата година той продължава обучението си в Скопската сръбска гимназия, която завършва през 1915 г. От там той научава и сръбски език, който ще се окаже много полезен през следващия период от живота му, когато ще възглави борбата срещу сръбските окупатори и денационализатори. В спомените си Михайлов отбелязва, че за пръв път се е сблъскал именно в Скопие със сръбската арогантност и антибългарска злоба. Тогава той за пръв път се среща и със сръбския престолонаследник българомразеца Александър Карагеоргиевич, който ще заплати с живота си скъпа цена за кървавите си престъпления към народа ни в Марсилия през октомври 1934 г.

През Първата световна война (1915-1918 г.) Ив. Михайлов е чиновник в Щипската община и за кратко време, в края на войната, служи в българската армия. След демобилизирането си постъпва да учи право в Софийския университет „Св. Климент Охридски", като същевременно е привлечен да работи и като секретар на Задграничното представителство на ВМРО в София, под прякото ръководство на своя бележит съгражданин Т. Александров. Близостта му с Александров в София и важните задачи, които изпълнява му дават възможност да навлезе дълбоко в тайните, структурата и механизмите за управлението на ВМРО. Ив. Михайлов за известно време е пунктов началник на ВМРО в София, като същевременно поддържа и тесни връзки с български военни и водещи политически дейци. Още като ръководител на Студентското дружество прави първите си опити в областта на публицистиката и в теорията на революционното дело, като статиите му се печатат на страниците на вестниците "Независима Македония", "Илинден", "Свобода или смърт" и др. По негова инициатива от 1921 г. започва да излиза Сборник "Илинден", като издание на Македонското студентско дружество "Вардар" и което след

излезлите общо 7 книжки (1921–1929 г.) определено може да се каже, че сборникът успява да се наложи заедно с “Македонски преглед” и с “Материалите за историята на македонското освободително движение” на своя именит съгражданин проф. Любомир Милетич като архив на македонското освободително движение. Още от това време той се оформя и като умел полемист по спорните за организацията въпроси. Под неговото перо до 1924 г. излизат статиите му “Македоно–одринската борба преди и през Илинденското въстание” (1921), “Защо се бори и ще се бори Македония” (1922), “Над един пресен гроб” (1923), “Няколко думи за вътрешното македонско движение” (1924), “Опит за заблуда” (1924). През 1922 г. по нареждане на Т. Александров Ив. Михайлов изработва “Временни инструкции до пунктовете на ВМРО по образуването и поддържането на организационните чети”. В тях той защитава строго принципа на централизацията и съсредоточаването на цялото ръководство на четническия институт на ВМРО в ръцете на Т. Александров. В случая Михайлов има пред очите си опита от учредяването и ръководенето на четите на ВМОРО през ранния период, също от една личност. Тогава тази личност беше Гоце Делчев. В автобиографията си Ив. Михайлов отбелязва, че „оттогава насам времето и усилията си съм посветил на македонското освободително движение". В началото на 1920 г. той създава Македонското студентско дружество „Вардар" в Софийския университет и става пръв негов председател. Благодарение на личните си качества Ив. Михайлов успява да привлече огромен брой млади и всеотдайни привърженици на революционната идея, в името на която почти всички залагат живота си. Неговите спомени са един паметник на тези хиляди млади българи, които не пожалиха себе си за свободата на Отечеството.

Наскоро след загубата, която претърпява организацията с убийството на Т. Александров на 31 август 1924 г., Ив. Михайлов влиза в Централния й комитет, като е избран за негов член с огромно болшинство на VI Общ конгрес в началото на 1925 г. Като такъв той остава до самата си смърт през 1990 г., подписвайки се - “член в ЦК на ВМРО от 1924 г. до днес”. Времето през което Ив. Михайлов стои начело на ВМРО е един от най-тежките периоди в нейното съществуване – води се борба както с новите поробители на Македония, така и с фракционното противопоставяне в самата организация и в освободителното движение. Ив. Михайлов ръководи лично акцията по наказването на убийците и виновниците за убийството на Т. Александров, като в тази битка са избити освен тях и много дейци от левицата и от опозицията в движението, които се оказват носители на чужди, небългарски идеи в македонското движение, привнесени от Коминтерновските конгреси, а други бяха минали официално на сръбска служба.

Веднага след влизането на Ив. Михайлов в ЦК на Организацията са наказани физическите убийци на Т. Александров – Динчо Вретенаров и Щерю Влахов, а след няколко дни възмездието настига и подстрекателите - серския войвода Алеко Василев (Пашата) и полк. Георги Атанасов. През 1928 г. по негово нареждане е наказан и главният организатор на убийството на Т. Александров, ген. Александър Протогеров. Въпреки че досега се срещат и други мнения и построения по убийството на Т. Александров, тъй като са подхвърляни какви ли не вероятни и невероятни хипотези, следите водят към ген. Протогеров и някои среди от правителството на проф. Александър Цанков. Една от най-невероятните тези, които се чуват от скопските манипулатори е, че Михайлов е

организатор на убийството на Александров. Това недоказано, невярно и невероятно твърдение преди години беше изказано от немския историк Щефан Трьобст в дисертацията му и в книгата му за Мусолини и сега, след две десетилетия, намери почва и сред околовардарските отцеругатели. Те сигурно ще намерят и аргументи в подкрепа на шантажа, а ако не намерят ще измислят. Това на тях нищо не им струва, тъй като при тях истината не е свята, както е почти навсякъде в цивилизования свят. Ако беше жив днес Михайлов сигурно щеше да възкликне като Ян Хус – „О, свещена простота!" или както казва българския поет – „ще плюе и ще отмине".

Убийството на Т. Александров нанесе една огромна загуба на националноосвободителното движение на поробените българи и въпреки че ВМРО имаше хиляди самоотвержени и готови за всякаква жертва дейци, неговото място не можа да се запълни.

Комюникето на Ив. Михайлов от 15 юли 1928 г., за убийството на ген. Протогеров, публикувано в организационния вестник „Свобода или смърт" и носещо неговия категоричен стил гласи:

„Миналият конгрес на ВМРО даде мандат на новия Централен комитет, избран от него, да издири и накаже останалите виновници по убийството на Тодор Александров. В пряка връзка с това решение е извършеното на 7 т. м. убийство на Ал. Протогеров. И други висши интереси на Македонското дело направиха наложителна взетата на 7 т. м. наказателна мярка.

Последната е аналогична с наказанието на бившия член от Централния комитет П. Чаулев, което бе заповядано да се извърши от Ал. Протогеров, даже без да е имало каквото и да е конгресно решение за това.

За станалото на 7 т. м. ще се даде мотивирано обяснение на конгреса на ВМРО, който единствено е властен да съди деянията от тоя род, прямо засягащи най-върховни интереси на Организацията.

Член на ЦК на ВМРО: Ив. Михайлов

До известна степен Михайлов променя утвърдилата се десетилетна четническа тактика на организацията, като успява да я върне отново към принципа за вътрешността. Практикуват се широко атентатите и терористичните акции от специално подготвени терористи на ВМРО, с които не само се наказват поробители и ренегати, но и се постига голям пропаганден ефект, впечатляващ целия свят с изпълненията и жертвоготовността на терористите. Атентатите на Менча Кърничева, Мара Бунева, Владо Черноземски, Мирчо Кикиритков, Иван Момчилов, Кирчо Григоров и мн. други са организирани и лично ръководени от Михайлов.

И на следващите общи конгреси на ВМРО – Седмия (1928) и Осмия (1932) Ив. Михайлов е избран за член на Централния й комитет. През този период под негово ръководство постепенно се измества и целта на организацията – автономията се заменя с борба за независима Македония, поради променилите се условия и разпокъсването на Македония от мирните договори на три дяла. Въпреки това и в последния устав на ВМРО, приет от Общия конгрес през 1928 г. като цел отново е записана автономията. Член 1 от Устава на ВМРО гласи: "ВМРО има за цел да обедини разделена Македония в нейните географски граници и да извоюва пълна политическа автономия (самоуправление) за нея."

На 25 декември 1926 г. Ив. Михайлов се венчава за Мелпомена (Менча) Кърничева, която става негов неотлъчен другар в живота и борбата до самата й смърт през 1964 г. Тя беше терористът на ВМРО, който наказа със смърт Тодор

Паница, убиеца на задграничните представители на Вътрешната организация в София Иван Гарванов и Борис Сарафов. Т. Паница имаше и “заслуги“ за разцеплението и фракционото противопоставяне в македонското движение. Той не се гнусеше да вземе сръбски, гръцки и руски пари, за да действа срещу ВМРО и България, а по време на пребиваването си във Виена е завербуван за агент на КГБ. Като такъв той подготвя убийствата на Ив. Михайлов и на ръководителите на Демократическия сговор. Само бързите действия на Менча сложиха край на изпълнението на зловещите закани и приготовления на ренегата и предателя.

За съпругата си – Менча - Ив. Михайлов пише в спомените си: „Тя беше кротка, скромна и човечна; умна, волева и юначна; възвишена по дух и по сърце. Ако любовта значи жертва - тя цял живот жертвуваше за Македония."

На 19 май 1934 г. в България е осъществен преврат на Политическия кръг „Звено" с помощта на Военния съюз и поддръжката на някои привърженици на протогеровистката ВМРО, ориентирала се вече към Сърбия и Коминтерна след коминтерновските парични инжекции. Правителството на заговорника и превратаджията Кимон Георгиев разтурва и забранява ВМРО, като подлага на преследвания и арести нейните дейци. Пред опасността да бъде заловен и убит, Михайлов заедно със съпругата си, поемат пътя на тежката и принудителна емиграция, която продължава за него до края на живота му в Рим на 5 септември 1990 г. Емигрантският му живот започва от Турция (1934–1938), преминава през Полша (1938–1940), Унгария, Германия, Хърватско (1941–1944), Австрия, Испания и Италия. И в емиграция Ив. Михайлов ръководи ВМРО, полага грижи за Македонския научен институт, Македонските патриотически организации в САЩ и Канада, Македонското дружество “Тодор Александров” в Брюксел и поддържа тесни връзки с българската политическа емиграция в Европа и Америка и с българите от трите дяла на Македония. За него през този период на емиграция пропагандата се превръща в една от най-важните задачи в борбата за освобождението на поробените части на Отечеството.

Още докато е в България, само дни след преврата, през юни 1934 г., Ив. Михайлов нарежда с окръжно на дейците на ВМРО да не оказват никаква съпротива на българските военни власти и да предават доброволно оръжието си. Това е едно от най-сериозните доказателства за националната принадлежност на този голям български революционер и патриот. Тук искам да припомня думите на Гьорче Петров, изказани в началото на XX век, че организацията не може да мине без България, но и не бива да се злоупотребява с името й, и да се рискува нейното съществуване и независимост, подчертавайки го и с думите си: „За нас, България е скъпа!”

Дословното нареждане на Михайлов от името на ЦК на ВМРО (юни 1934 г.) до членовете й има следното съдържание:

„Съобщение. Във връзка със станалата на 19 май т. г. правителствена промяна в България и прокламирането и провеждането от правителството 14-та точка от манифеста към българския народ, ВМРО заявява, че по силата на конгресните решения от 1931 г. нейните кадри на българска територия се разформироват и се подканят да станат лоялни граждани на страната. Така че, при създаденото положение, пределите на България автоматически престават да бъдат обект за дейността на ВМРО.”

Четири месеца след преврата Ив. Михайлов и съпругата му се укриват в Северна България в семействата на дейци на БЗНС, свидетелство, че и в тези

среди има истински българи и патриоти. След 12 септември 1934 г. двамата преминават границата и се установяват в Турция. По думите на Михайлов, около четири месеца пребивават в гр. Кастамону, три години в Анкара и осем месеца на остров Буюк Ада (Принкипо). Само месеци преди тях на този остров е бил политически емигрант най-авторитетния противник на всесилния Сталин - Лео Троцки, който от тук поема пътя към мексиканската си Голгота. Интересна би била срещата между тези двама противници и титани на две идеологии и на две виждания по националния въпрос, но за съжаление историята не ни поднесе тази сензация!

Макар и притиснат от събитията и обстоятелствата Михайлов ще остане верен не само на идеята за независимостта на македонското движение, но и на българския си корен. Както сполучливо ще напише след години публицистът и поетът Христо Огнянов "Иван Михайлов е олицетворение на идеята за независима Македония". През декември 1934 г. в Цариград Ив. Михайлов заявява пред кореспондента на Американската агенция "Юнайтед Прес": "Ние искаме да установим една напълно независима Македония, която се простира от албанската граница до река Места на изток, от Шар планина на север до близо 40-тия градус ширина на юг. Това ще включи доста голяма територия не само от Югославия, но също така Гърция ще загуби част от тракийския си бряг, включително Солун и Кавала. Докато за България тя ще трябва да отстъпи част от нейната западна територия на македонската държава." По-нататък кореспондента отбелязва: „Михайлов обвини Югославия, че е употребявала отровна пропаганда, за да подкопава българския патриотизъм относно Македония. Това е било търпяно, или активно прокарвано от сегашните господари на България." И сега Ив. Михайлов стои на позицията за запазване и отстояване на българския характер и език на населението в Македония, подложено на насилствено отродяване във Вардарска и Егейска Македония. Делото започнато от Т. Александров за търсене на съдействие и подкрепа всред други националнореволюционни организации се задълбочава при Ив. Михайлов, като един от най-важните му и впечатляващи резултати е Марсилският атентат през 1934 г. Организацията намира подкрепа сред хърватските революционери, в Германия, Италия, Унгария, Турция и др.

Италианският журналист Антонио Питамиц от сп. „Илюстрована история" задава редица въпроси за атентата срещу крал Александър Караджорджевич и ролята на Владо Черноземски. Тъй като отговорите на Михайлов са изключително интересни, тук ги давам в извлечение от интервюто:

„- Господин Михайлов, нека се спрем веднага върху атентата в Марсилия. Оня, който застреля югославския крал Александър, беше ваш човек. Той бе назован от френската полиция като Петер Келеман. Това беше едно от неговите много други фалшиви имена. Как се казваше всъщност?

- Всъщност името му е това, което публично изнесе българската полиция, т.е. Владимир (Владо) Георгиев Черноземски. За мене и нашите другари той си оставаше само Владо.

- Между вас и хърватите на Анте Павелич имаше антисръбски и антиюгославски "пакт за обща дейност". Когато "даде на заем" Черноземски на Павелич, той (Черноземски – б.н.) знаеше ли за каква акция е предназначен?

- Подписан пакт за обща борба на македонските българи и хърватите не съществуваше и не съществува. Но съществуваше, а и днес съществува същото

положение на отбрана и нападение срещу сръбските акции и машинации във вреда на хърватите и българите в Македония.
Самоотбраната е силен инстинкт. Когато сърбите стреляха в Белградския парламент срещу хърватските депутати, Анте Павелич по инстинкт се озова като гост на македонската емиграция в София и бе посрещнат с една истинска експлозия на радост. Тогава представители на голямата македоно-българска емиграция и Павелич известиха на света, че македонските българи и хърватите ще вървят заедно срещу сръбската тирания. Веднага след това Белград осъди на смърт Павелич. Нека припомним, че при тоя случай Павелич не направи споразумение с ВМРО, а само с легалния Национален македонски комитет, в който влизаха и лица, които бяха членове на Българския парламент.
- Вие не отговорихте на въпроса: знаеше ли Черноземски за коя акция бе определен?
- Черноземски бе оставен на разположение на хърватите на Павелич за всяка акция, която би била насочена против Югославия, в рамките на общата борба за освобождение на двата народа от хегемонията на Белград. Крал Александър беше – като аксиома – един от възможните обекти.
- Вие и Павелич обсъждахте ли убийството на Александър?
- Между мене и Павелич не е дискутирано никога специално убийството на Александър. Но за нас двамата беше естествено приемливо, че Александър ще свърши така, както стана.
- Вие казахте, че не е имало подписан пакт между Вас и Павелич. Но хора на ВМРО обучаваха хървати в унгарския лагер Янка Пуста.
- ВМРО никога не е делегирала свои хора за инструктори при хърватите в Янка Пуста или другаде. Мога да кажа това, защото ако аз не съм знаел за това, никой друг не би го знаел. Ако случайно някой млад македонски студент е посетил Унгария, това е станало без мое знание."
Тук искам да добавя едно необходимо уточнение към отговора на Михайлов, което свидетелствува, че конспираторът остава верен на себе си до края на живота си. Има тайни на ВМРО, които той не смята, че е нужно да излязат на пазара на жълтата преса, тъй като неговата дейност е свързана с борбата за освобождение на народа ни, а не с гонене на сензациите.
Българските служби за сигурност успавят да се сдобият с протокол от разговорите на Ив. Михайлов с д-р А. Павелич и А. Кошутич в Швейцария за съвместни действия между ВМРО и усташите, записан вероятно от приссътвалия на срещата Тома Карайовов. На тази тайнствена среща се обсъжда и убийството на крал Александър. Тук я циитрам дословно:
„Разговорът в Люцерн на 15 февруари 1930 г. между Радко, от една страна и А. Павелич и Кошутич от друга.
С. Евтимов доведе двамата от Цюрих. Преди тяхното идване Радко искаше да отстрани мене от тия разговори. Той каза, че един от нас: Евтимов разбираше той - трябвало да присъствува на разговора, за да държи бележки за говореното, каквото в последствие не стана. В две безсънни нощи аз измъчих себе си с въпроса: какво ще правя аз запратен в някое кюше на хотела, когато тия разговори ще се водят? Най-после, ако и да съзнавах, че предложението, която щях да направя на Радко в смисъл: аз предварително да се отстраня от Люцерн под предлог на екскурзия и без гостите да знаят, че аз преди това съм бил там, - ако и да съзнавах, че това предложение може да подействува на нервите на Радко, не можех да глътна тоя горчив хап и му казах горното. Той се

опомни и ми отговори, че уж не е разбирал така своето предложение и че аз съм могъл да присъствувам на разговорите. С това случката се приключи и аз останах при разговорите, които траяха два дена и се приключиха със следните общи заключения.
Павелич уверява, че те нямали оръжие, за настроението както в интелигентните така и в селските маси е било враждебно на сръбската власт, че тактиката на последната била да раздели хърватския народ на две части, враждебни една на друга, като си послужи с ренегати, взети из интелигентните среди, след което се смятало от сръбска страна да претопят и селските маси, че крал Александър е пречка за развитието на общото дело, затова трябвало да се побърза с неговото отстранение, което щяло да стане до невъзможност мъчно, ако се пропусне времето, до като той не се е още преселил в новия дворец на Дедино, и най-после, че те свързани с Италия, решени са срещу извоюването на своя независимост да пожертвуват Славония на италианците.
Въз основа на изложените до тука общи заключения, аз предадох на Радко следните мои заключения от тях.
Планът почива на следните общи основи:
1. Материална, парична и дипломатическа поддръжка от страна на Италия.
2. Материална, а може би и парична поддържа от Унгария.
Преди всичко полага се въпроса: при изложените от Павелича условия е ли неговият план реален?
Но ако го вземем за минута за такъв, трябва да заключим, че той не може да се осъществи без големи парични средства, каквито организациите нямат поради което те остават във вечна зависимост от своите покровители. Второто последствие от тоя план е, че неговото осъществяване зависи от привличането на нашите, албанските и черногорските сили в тая борба.
При наличност на последното условие, успехът на плана се благоприятствува от следните две условия: 1. От сгодното за хърватите георафическо положение - те имат обща граница с Италия и Унгария - двете основи за тяхното материално снабдяване и 2. От традиционната антиславянска политика на Запад и предимно на Италия и Англия, в сегашно време.
При казаните условия поддръжката на Италия за хърватите се разбира, защото тя има само изгоди от неговото осъществяване. А те са: поставяйки пожертвувана Славония под пряката или косвена своя власт, Италия засилва своите позиции в Източна и Средна Европа с настъплението към юго-изток и заедно с Хърватско и Унгария препречва пътя за разширението на Германия. Според казването на Павелича, тоя план трябвало да се осъществи без война и само с материалните жертви и дипломатическата поддръжка.
От това следват съществените въпроси: 1. Може ли Югославия да се разруши и от последното да произлязат свободните държави? Ако това не е възможно, което е и вярното, и стане нужда от намесата на Италия в открита война срещу Югославия, ще може ли Италия сама да нарежда бъдещата карта на Югоизточна Европа, както на нея изнася, при пълното отстранение на Германия?
От наше гледище тия планове ни налагат следните заключения:
1. Че до като Италия е в такива тесни връзки с хърватите, нас тя държи съвсем на страна и поддържа само някакви мътни преговори.
2. За Италия автономията на Македония, изглежда не като главен, а като спомагателен обект. Не е изключено, щото в постепенността, с която Италия

смята да развива своето проникване на Балканите без риска на една война, задържането на Македония под сръбска власт да е потребно като елемент на разединение между сърби и българи в бъдеще. На всеки случай, сега Италия се стреми да си подчини България, крепейки нейните надежди срещу Югославия.
При тия предпоставки и предположение, за нас ще бъде важно да научим:
1. Какво се предполага да стане със Славония.
2. Имат ли хърватите или Италия връзки с черногорци и албанци и какво роля те заедно определят за последните.
3. Ставало ли е дума с Италия за нас и за нашата роля.”
Съществува още един документ, който потвърждава договореното на тази среща. Той също е от тайните архиви на дирекция на полицията и представлява резюме от писмо на Симеон Евтимов от 18 януари 1929 г. до д-р Кехман и има следното съдържание:
„По въпроса за революционната дейност в Хърватско, каза и "за голямо съжаление ние не знаем и не можем да си служим с Вашите средства, а от лоялна дейност не можем да очакваме големи резултати." Имай това предвид.
Смята? Значението на югославската криза.
След като листът е прегънат на две е отбелязано на другата страна с друг почерк следния текст, който се отнася до горната среща-разговор от 15 февруари 1930 г. в Люцерн:
„Хърватите разказват за своята организация. Оплакват се от положението си. Мислят, че при крал Александър I не може да се постигне свобода на славяните, и че трябва да бъде отстранен. Употребява се тая дума отстранен.
Ив. Михайлов не е доволен от хърватите. Кошутич казва, че било същото примакедонската организация.”
В резултат от тази среща Ив. Михайлов изпраща Вл. Черноземски - Шофьора на разположение на Анте Павелич и на усташите, за което съобщава в следното писмо от юли 1932 г. до другия член на ЦК на ВМРО Владимир Куртев:
„Драги Вълко,
Анте беше молил чрез Симо (Ефтимов) да изпратим при него едно наше лице - вероятно му е нужно първо, за да окуражи с него техните хора, а сигурно и за акция. Мисля, че поради моралното си държане и други качества най-подходящ е Владо Шофьора. Пращам 8 негови портретчета. Ти се заеми за изкарване паспорт, по възможност бързо, за него. Останалите портретчета си запази някъде добре, а може да му дадеш две да си носи за всеки случай. На паспорта постави от тия с шапката.
Сърдечен поздрав: Радко (Ив. Михайлов)
П. П. При случай кажи на Лютов и той да знае, разясни му, че се касае за стари споразумения за акция там, от която ние може да имаме само полза. Аз пиша на Анте (Сердар), че това лице не бива да се жертвува за по-малък обект от Бедекович, от някой жупан или виден генерал. Ако искат, може да им пратиш още едно лице.”
След убийството на сръбския крал Александър Карагеоргиевич правителството на Югославия настоява многократно пред турските власти Ив. Михайлов да бъде екстрадиран и да му бъде предаден. В защита на водача на ВМРО се обявяват около седемдесет най-видни представители на македонската емиграция в България. Те настояват пред министър-председателя на Турция ген. Исмет Инюню Михайлов и съпругата му да бъдат третирани като политически емигранти, а не като затворници, и да им се разреши

безпрепятствено да напуснат Турция и да не бъдат предадени на Югославия или Гърция.
Следва продължително дипломатическо раздвижване, при което югославските власти, използувайки включително политическия и дипломатически шантаж, се стремят да им бъде предаден Михайлов. Правят се опити и за физическото му ликвидиране, но турските власти предотвратяват сръбските коварства и заговори срещу вожда на ВМРО. През това време Михайлов и съпругата му правят всичко възможно да напуснат Турция, възползвайки се и от това, че един от приятелите на македонските българи – турския президент Мустафа Кемал Паша, също македонец, е тежко болен и умира в тези дни. Единствено Полша им дава политическо убежище, тъй като интригите на балканските ни съседи провалят емигрирането на революционното семейство в САЩ, представяйки ги за терористи. Жестът на полската държава и на нейните ръководители, ние българите никога не трябва да забравяме, още повече, че това става в навечерието на Втората световна война и по-малко от една година от нападението й от Германия. Прехвърлянето на Ив. Михайлов е осъществено с активното участие на полския пълномощен министър в София Адам Тарновски и консула в Цариград Войчех Рихлевич. Но инициативата за това прехвърляне е преди всичко на А. Тарновски, който е в много близки отношения с редица политически дейци в България, свързани с Ив. Михайлов и ВМРО. Тук само ще спомена само имената на инженер Христо Станишев и на неговия зет Григор Василев, направили най-много за това. Тарновски съобщава на полското правителство на 4 август 1938 г., че българското правителство не възразява срещу издаването на виза на Ив. Михайлов за Полша. Във връзка със заминаването му за Полша от Ив. Михайлов са поискани да представи заедно с необходимите по прехвърлянето документи и кратка автобиография, която той пише в Цариград на 9 август 1938 г.
Тъй като автобиографията е наистина изключително кратка, но дава много информация за революционера, ще я цитирам цялостно:
„Роден съм на 27 август 1896 година в Щип, Македония, сега Югославия. Там завърших първоначалното и прогимназиалното си образование.
От 1909 до 1912 г. съм учил в Българската гимназия в гр. Солун, но поради войните завърших гимназиалното си учение в гр. Скопие, сега в Югославия, през 1915 г.
През време на Световната война бях в гр. Щип като чиновник, а през лятото на 1918 г. постъпих войник в българската армия.
Краят на войната ме свари в София, където се демобилизирах и се записах в Софийския университет да следвам по право. Не завърших обаче университетския курс.
От 1919 г. насам времето и усилията си съм посветил на македонското освободително движение.
Баща ми се казваше Михаил Гаврилов, а майка ми се казваше Костадинка. Тя, заедно с мои двама по-млади от мен братя и една сестра, живеят понастоящем в родния ми град, а баща ми и по-стария ми брат бидоха убити от сърбите през 1927 година.
Ожених се за Мелпомена (Менча) Димитрова Кърничева, родена в град Крушево - Македония, през 1926 г. Деца нямаме.
Баща ми беше търговец. Аз нямам никакво специално занятие.

Що се отнася до македонското освободително движение, в което съм участник, незнаейки дали е необходимо да се спирам по-подробно върху него и кое нещо из неговата сложност може да представлява интерес, отбелязвам само неговата цел: освобождението на Македония и обединението й в едно цяло като обособена политическа единица.
Когато в България биде извършен държавния преврат през месец май 1934 г., аз се намирах в България. Между всички преследвани от новото българско правителство македонци бях естествено и аз. След като стоях там прикрит четири месеца, реших да замина за чужбина, толкоз повече, че заминаването бе малко след 12 септемврий 1934 г. Намерението ми бе да замина в някоя страна в Европа или в Америка, където има значителен брой македонци емигранти.
Обаче турската власт не ми позволи да замина. Стоях четири месеци в гр. Кастамону, близо три години в Анкара и осем месеци на остров Буюк Ада (Принкипо).
В последно време турската власт ми заяви, че съм свободен да замина където желая.
Ив. Михайлов."
Скоро след получаването на визата той отпътува със съпругата си с полския кораб „Левант", който тръгва от Цариград и минава през Кайро. Накрая, след продължително и тежко пътуване, те пристигат на 1 октомври 1938 г. в полското пристанище Гдиня (днешният Гданск). Преди да замине, по искане на полското правителство Михайлов е принуден да декларира писмено пред А. Тарновски, че се задължава „да не се занимава с политика в Полша". Първоначално на семейството-революционери е забранено да пребивават във Варшава, а да живеят в околностите й, в радиус от 100 км. След окупацията на Полша от Германия (септември 1939 г.) се преместват да живеят във Варшава, която напускат през февруари 1940 г..
Според документите, свързани с подготовката на Марсилския атентат от 1934 г., представляващи фалшификати подхвърлени от ЩАЗИ и публикувани за първи път в книгата „Операция Тевтонски меч", Ив. Михайлов се среща през есента на същата година с представители на немските тайни служби, за да съгласуват осъществяването на атентата срещу югославския крал Александър. Тук ще цитирам отново въпросите на италиянския журналист и отговорите на Михайлов, отхвърлящи фалшификатите на ЩАЗИ:
„- Къде бяхте в деня на атентата?
- Тридесет дни преди смъртта на сръбския крал аз се намирах в Цариград. Там останах три-четири седмици. В това време успях да схвана, че Турция като че ли бе приела искането на Белград да ми се попречи за моето отпътуване към Запада. Трябваше да напуснем Цариград по препоръка на турската полиция, за да отидем в Кастамону, тъй като ми казваха, че там имало хубави гори, подходящи за здравословното състояние на жена ми. Току-що пристигнали в Кастамону, един полицай ни извести, че крал Александър е бил убит в Марсилия. Веднага си помислих: кралят направи всичко възможно, за да не отида към Запада, но както се видя, една висша сила го е възпрепятствувала да помисли за друго нещо. След този факт бяхме преместени на десетина километра от Анкара. Там останахме повече от две години. Сетне бяхме преместени на остров Принкипо, близо до Цариград. Оттам след една година най-после тръгнахме за Полша и последователно се премествахме в още пет

други европейски страни. От 1949 г. се установихме в една от тях. Югославското правителство беше много ядосано заради свободата, която ми бе предоставена, а още повече задето правителството на Анкара отказа да ме предаде на Югославия.
- Вие споменахте за една “висша сила”. Тази “висша сила” е наричана Черноземски. А това в Марсилия значи е едно убийство.
- Имах случай да пиша, че извършеното от Владо Черноземски не може да се нарече убийство. Това бе така ясно за всеки, който знаеше нещо за режима на крал Александър и плановете, начертани от Белград. Владо бе изпълнител на наказанието, заповядано от проклятието, потоците сълзи и кръв на македонските българи, хърватите, албанците и на други граждани и селяни от другите народности в Югославия, между които и доста сърби. Македонските българи и мнозинството от другите народности на Югославия се зарадваха при известието за смъртта на сръбския крал. Майка ми, която живееше в Сърбия, бе придружена от моя брат, за да види в Белград, в музея, револвера, с който бе убит. Гледайки го, е казала: “Да му цъфти ръката!” Ясно е, че благословията бе за онзи, който уби краля. Зад убийството на Александър стоят безбройните престъпления, негови и на режима му. Що се отнася до сръбския народ, аз нямам нищо против него.
- Една от релативните тези относно кралеубийството в Марсилия, недоказана с документална основа е, че зад него стои нацистка Германия. Какво вярно има в това?
- Преди няколко години “Македонска трибуна”, орган на нашата емиграция в Америка, опроверга едно известие, съобщено от някакъв вестник, в което се поддържаше, че аз съм бил срещнал един германец в Париж, за да уговорим убийството на югославския крал. Не си спомням другите измислени подробности. Не знам кой и за какво е измислил тази лъжа. Никога не съм се срещал с някакъв германец, нито в Париж, нито другаде. Никога не съм имал подобен разговор във връзка със споменатия от вас въпрос.”
При съпоставянето на тези документи с факти и дати от живота на Ив. Михайлов трудно може да се докаже тяхната достоверност. Вече минаха години от смъртта на проф. Добрин Мичев и мисля, че днес мога да споделя за един мой разговор преди години по повод на т.н. нацистки документи. На мой въпрос за достоверността на тези документи, проф. Мичев ми каза, че са ги получили от ЩАЗИ и са ги подхвърлили на руския историк Волков като сензационни, който ги публикувал в книгата си „Операция "Тевтонский меч" (Москва, 1966). Вероятно покойният професор ги беше получил от немските историци, когато работи върху книгата си за Георги Димитров и Германската комунистическа партия. Най-достоверни според мене са сведенията, съдържащи се в едно интервю на Ив. Михайлов за съпругата му Менча Кърничева пред "Македонска трибуна" от 1964 г. В него той разказва как е арестуван от Гестапо във Варшава след превземането на Полша от немските военни части в самото начало на Втората световна война. След като разказва за проведения разпит и отправените заплахи към него, че ще бъде разстрелян Ив. Михайлов допълва: "Закараха ни в затвора "Дежлна". Не видях и тук тя (съпругата му М. Кърничева) накъде изчезна пред очите ми. След една седмица ни освободиха, но предварително ни закараха в друг квартал на града, в специално някакво отделение за фотографиране. Взеха ни снимки от всички посоки на лицето; ту в зимни палта, ту без тях, ту с шапка, ту без шапка и пр. Тогава аз не знаех никак

немски; казах на Менча да преведе на лицето, че такива многобройни снимки считаме като оскърбително действие спрямо нас. Заведе се следния кратък, но напрегнат разговор между нея и военното лице, което ни фотографираше: - Бихме искали да знаем дали ни считате за разбойници та ни взимате толкова снимки? - запитва тя. - Как така? - възрази той. Аз съм в Гестапо и въпреки това са ми взели такива снимки в канцеларията. - Напълно право. Вие сте в Гестапо и началството Ви трябва да има всички Ваши знаци. Но ние не сме членове на Гестапото, а политически бежанци. Съвсем лошо впечатление правят Вашите постъпки. Почервенял от яд, фотографът побърза да ни каже: - Вървете си, свободни сте!"

От запазените автентични нацистки документи става ясно, че немците нямат нищо общо с атентата в Марсилия и че всичките разпространявани легенди са на практика лъжлива антигерманска пропаганда, независимо че вследствие на него беше ликвидиран и външния министър на Франция Луй Барту, който беше една от сериозните пречки за външната политика на Третия Райх. Същевременно наскоро разсекретените френски документи, показват, че самите французи са си го убили, а не Владо Черноземски и не неговото отстранение се е целяло с Марсилския атентат. Следните цитирани документи, независимо от някои дребни неточности, потвърждават това, чие дело е атентатът и кой е ръководителят на тази паметна акция срещу главния виновник за терора над българите във Вардарска Македония. В своя паметна бележка генералния консул Файне от Берлин (13 август 1943 г.) пише следното до държавния секретар на Третия Райх за дейността на ВМРО и нейния ръководител Ив. Михайлов:

„Паметна бележка: "Относно ВМРО"

ВМРО са инициалите на “Вътрешен македонски революционен комитет”. Тази организация се създава през 1903 г. от дошлите в София бегълци от Македония. Тази цел се преследва с атентати, въстания и саботажни действия.

През годините след Световната война ВМРО стана известна с това, че правеше всякакви опити против сближаването между България и Югославия, за да направи невъзможно консолидирането на отношенията в Македония, които се създадоха в резултат на мирните договори. Тя и сега продължаваше да работи с атентати, нападения върху железопътния транспорт и други подобни методи. Неин ръководител е безскрупулният и енергичен Иван (Ванче) Михайлов. ВМРО беше създала в Българска Македония свое собствено правораздаване и данъчно управление. Обаче вътре в нея се бореха за надмощие две фракции и тя загуби авторитета и влиянието си. През лятото на 1934 г. българското правителство (с министър-председател Георгиев) се осмели и разтури ВМРО. Нейният ръководител Иван Михайлов успя да избяга. На първо време той пребиваваше в Турция.

За ВМРО се заговори отново след атентата в Марсилия срещу краля на Югославия Александър. Убиецът, който сам загина през време на атентата, беше идентифициран като член на ВМРО. Оказа се, че през 1929 г., при посещението на д-р Анте Павелич в София, ВМРО сключва един вид съюз с ръководената от него организация на усташите.

С отношенията, които се бяха създали между двете организации, се обяснява фактът, че след създаването на хърватската държава Иван Михайлов се отправи за Аграм и намери там убежище. Досега българската страна направи

напразни опити да го върне в България, като му обещаваше амнистия. Доколкото е известно, той все се намира в Аграм."
За интересът на немските служби към Михайлов свидетелстват и други документи. Особено интересна е следната бърза и поверителна телеграма от Хитлеровия „специален влак", изпратена от Тимлер на 31 август 1944 г. до пълномощния министър в София Адолф - Хайнц Бекерле за съществуващите на контакти с Ив. Михайлов и за възможността да бъде използван за предизвикването на размирици в България и за ликвидирането на ръководителите на БКП, които се канят вече да дойдат на власт тъй като Червената армия приближава българските граници:
„Българското аташе по печата Бобев, след завръщането си от София на 26. 8., заяви пред пълномощния министър Шмидт, че речта на Цанков е направила в България много по-силно впечатление, отколкото беше казано в информацията за нея. Правителството се страхува дори от десен преврат. Обществеността е действително учудена, че такъв все още няма.
В тази връзка моля да се провери, дали там съществува възможност за използването на македонския ръководител Ванча Михайлов, който до неотдавна играеше меродавна роля за формирането на българската политика със своята политическа организация ВМРО. Навремето ВМРО разполагаше с добре обучен апарат от терористи, който в следвоенните години извърши няколко стотици политически убийства на политици, които бяха неблагонадеждни по македонския въпрос. Някога пълномощник на Михайлов подготвяше убийството на цар Александър и Барту и когато атентаторите в Марсилия не успяха, той сам извърши атентата. Михайлов минава за националист от най-висша категория, който е много подходящ да предизвика големи размирици в България и да ликвидира ръководните комунисти.
Съществува връзка с Михайлов. Г-н Имперският външен министър моли да му се отговори дали, кога и къде би могъл да дойде Михайлов.
Моля да бъде унищожена след запознаване със съдържанието й.
Тимлер."
Още същия ден Бекерле пише следния отговор до „специалния влак":
„1). Изявлението на Бобев е пресилено, което лесно се обяснява от службата му при нас.
2). Ванча Михайлов и неговото движение ми е много добре известен и вече лети със самолет насам, за да се срещне с приятелите си в Скопие и да се застъпи за нашата акция.
Бекерле."
В почти всички свои публични изяви и публикации Ив. Михайлов е много пестелив по отношение на информацията за отношенията му с германски представители. Необходимо е да се направи следното уточнение, какво се разбира под „нашата акция". В едно от последните си интервюта през 1990 г. Михайлов заявява, че му е било предложено от немска страна да оглави самостоятелно македонско правителство в Скопие, по подобие на хърватското, но едва в края на Втората световна война за България. Дословният му отговор гласи: " За да не се върна в България имах свои съображения. Тук ще повторя казаното от мен в италианското списание "Ла стория илустрата". Към края на войната германците ми предложиха да проглася и застана начело на македонска държава. Отидох в Скопие и там на място отказах предложението, като добавих пред тях следното: "Не желая да поемам пред своя народ

отговорност за твърде вероятни кръвопролития, които може да се явят при дебнещия комунизъм". Самите немци в книгата "Дер гехайме фронт" (Секретният фронт) от Валтер Хаген (Вилхелм Хьотл) писаха, че колкото и да им е неудобен този отговор, те считат, че Михайлов правилно изпълнява дълга си към своя народ. Видяхме колко невинни жертви грабна настъпващият след войната комунизъм." Има още един важен момент от биографията на революционера и от историята на народа ни, който не бива да забравяме. Това е времето когато Михайлов използва съдействието на немците за създаване български военизирани части за охрана на оредялото българско население в Егейска Македония от продължаващата българоизтребна политика на гръцките колаборационисти през Втората световна война, за което разказва в неиздадените си спомени „В люлката на мъките" Георги Димчев.

Какво беше Ив. Михайлов за българите в Македония и по време на емиграцията си в Хърватско, където е гост на Анте Павелич. Когато опасността от нова национална катастрофа отново надвисва над България през 1943 г. опитния наблюдател депутатът Петър Думанов ще отбележи, че населението вътре очаква пак Ив. Михайлов да му каже какво да прави. По този повод правосъдният министър Васил Митаков ще запише в дневника си на 30 юни 1943 г. следното: "Днес, каза (П. Думанов), Македония представлява хаос: едни служат на сърби, други – на италианци, трети – на гърци; други са оръдия и шпиони на Англия и на Съветска Русия – комунисти, анархисти и т. н. ... Едни са с Иванчо Михайлов, в когото единствено вярват. Самият Иван Михайлов държел крайно двусмислено поведение. Под предлог, че не бил амнистиран, той продължавал да стои извън България със съвършено съмнителни цели. Неговото име се носело из Македония от къща на къща и всички чакали от него да им покаже пътя."

В онези военни години Загреб се беше превърнал като място не само където Ив. Михайлов даваше инструкции и напътствия, но беше и място за поклонение на мнозина българи от Македония и от старите предели на Царството.

В емиграция след войната Михайлов издава и редактира вестниците "Независима Македония" и "Македония", води радиочас на български език в Испания и подпомага по всякакъв начин в. "Македонска трибуна". Мадридският радиочас за българите е провален от българска царска особа, без да е ясно на кого е трябвало да се угоди, и то когато българи отново бяха останали в рамките на съседните държави и бяха подложени за пореден път на нечовешка денационализация. Интересно, че особата до ден днешен не дава никакви обяснения и за този си „патриотичен жест", въпреки че този въпрос му беше зададен от един авторитетен провинциален вестник.

И в емиграция Михайлов провежда анкета сред съратниците си в борбата, която му помага при написването на четирите тома със спомени и десетки брошури и статии.

Накратко ще се спра и върху някои от книгите на Ив. Михайлов, които е добре да се четата и познават, за да се спрат разпространяваните фалшификации и простотии по негов адрес. Когато се заговори за творчеството на Ив. Михайлов в съзнанието на всички първо изплуват четирите обемисти тома с неговите спомени, тази "енциклопедия на македонското освободително движение", както сполучливо ги нарече Христо Огнянов и книгите му "Македония – Швейцария на Балканите", "ВМРО", "Сталин и македонския въпрос" и "По трънливия път на македонското освободително дело".

През времето, когато живее в Турция и Полша, Михайлов работи върху книгата си „По трънливия път на македонското освободително дело", която завършва в Полша и е отпечатва през 1939 г. За написването на тази му малко позната досега за българския читател книга той се запознава с огромна литература по този въпрос, като впечатленията си от някои автори и произведения споделя в писмата си до своя приятел инж. Хр. Станишев, бивш председател на Върховния македоно-одрински комитет и председател на Великия македонски събор.

И до днес не е известно как е осъществено нейното публикуване. Тя е отпечатана от Михайлов под псевдонима му „Брегалнишки", като на титулната страница е отбелязано, че се „печата като ръкопис". Тя е писана в един тежък момент за развитието на македонското революционно и легално движение, изкуствено спъвани от българските правителства след 1934 г., съчетано с личните затруднения, които изпитва семейството на революционера. В книгата си Михайлов се стреми да покаже връзките между македонското движение и политико-обществените фактори в свободна България още от времето, когато са създадени нелегалната и легалната македоно-одрински организации (1893 и 1895 г.).

Сред неговите книги, поради недостатъчните тиражи досега е малко позната и брошурата му “Македонската освободителна борба и преврата от 19 май 1934 год.”, печатана първоначално като отделни статии на страниците на в. “Македонска Трибуна” и през 1936 г. публикувана цялостно от МПО в САЩ. И днес последователи на твърдата ръка в политиката правят опити да търсят и да внушават идеите на деветнадесетомайци в съвременната политика, подложени на критика още от Ив. Михайлов. Не искам да се спирам на този въпрос подробно, но не може да не се напомнят някои от големите вреди, които той нанесе – прекратено беше действието на Търновската конституция, партиите бяха разтурени и забранени, нанесе се сериозен удар върху българския парламентаризъм и бяха ликвидирани легалните и нелегални националноосвободителни организации на македонци, тракийци, добруджанци и западнопокраинци, въведена беше жестока цензура, като бяха спрени излизалите десетилетия издания на политическите партии и революционни организации, започнаха да търсят и намират почва модерните за онова време тоталитарни и антидемократични идеологии. С брошурата му “Как се бранеше народа в Македония”, печатана също в САЩ от редакцията на в. “Македонска Трибуна” се напомнят славни моменти от борбите на македонските българи за национална и църковна независимост. Може би малко българи знаят, че една от ранните и сериозни критики срещу сталинистката теория по националния въпрос е не от кабинет учен, а от Ив. Михайлов и то по времето, когато този експеримент с народите от Източна Европа набираше скорост. Става дума за книгата му “Сталин и македонския въпрос”. Макар, че е издавана неколкократно, тя все още остава непозната. Първоначално и тя е печатана като поредица от статии във в. “Македонска Трибуна”, последвана в две задгранични издания (на български през 1947 г. и на английски през 1948 г.). В тази основна книга на Ив. Михайлов, от български национални и от общочовешки позиции македонският революционер по най-категоричен начин громи всички принципи, които Сталин застъпва още през 1913 г. в брошурата си “Марксизмът и националния въпрос”. Тук бих искал да повторя паралелът, който може да се направи между двамата революционери, представители на

различни идеологии. Когато Сталин пише брошурата си в началото на 1913 г. и я издава под псевдонима си “К. Сталин”, е хвърлен в затвора от руските власти. Аргументираната критика срещу него Ив. Михайлов пише в нелегалност и в емиграция, като я подписва с псевдонима си “Македоникус”. И двете книги първоначално излизат като поредица от полемични статии, а след това са отпечатани като брошури. Книгата на Ив. Михайлов е най-големият български удар срещу теорията на сталинизма по националния въпрос, превърнала се в продължение на десетилетия не само в догма, но и в действителна заплаха за потиснатите народи по света. След книгата си “Сталин и македонският въпрос” и статията му “Предателството на Българската комунистическа партия към българщината” с брошурата си “Цола Драгойчева пише “история”...”, Ив. Михайлов продължава по най-аргументиран начин да отстоява истината по българския национален въпрос, служейки си с конкретни факти от дейността на ВМРО през времето от 1923 до 1925 г. Не напразно критиката му е насочена срещу брошурата “Из моите спомени. На класови интернационалистически позиции” и спомените “Повеля на дълга” на висшия функционер на БКП Цола Драгойчева. Спомням си как през втората половина на 70-те години те се издаваха и преиздаваха и се изучаваха и обсъждаха на всякакви нива в рамките на тогавашната политическа просветна година, на ОФ-събрания и на открити и закрити партийни събрания. След тази книга, която беше предхождана от справката на БАН по македонския въпрос (1968), сборниците с документи за Македония (1968, 1978) и новите издания на проучванията на Васил Кънчов и проф. Йордан Иванов интересът към македонския въпрос беше възроден и започна открито да се говори и пише по него, макар че съществуваха рамки за позволеното. Стана нещо немислимо доскоро. Издадени бяха инкриминираните и забранени изследвания и мемоари на Христо Силянов и проф. Любомир Милетич (1983). Спомените на Ц. Драгойчева бяха колективен труд на учени и партийни функционери. Макар положителната роля, която изиграха за момента спомените в България, в тях има и много неточности и левичарски внушения, резултат от “класово-интернационалистичните позиции” на мемоаристката, която теоретизира и върху важния въпрос за марксизма и националния въпрос. Именно това и неточностите накараха Ив. Михайлов да влезе в аргументиран спор с Драгойчева, нещо което вече беше правил и към неточностите и манипулациите в Димо Казасовите спомени. Новите идеи, извикани от новите условия на борбата намират място, освен в брошурата му за Деветнадесетомайския преврат, така и в статията “За самостойна Македония”, която печата в “Македонска трибуна” през 1947 г. Като най-характерни примери могат да се посочат статиите му “Ако съм българин, не съм ли македонец?” и “Използваната “свещена простота”, които както показва нашето съвремие е добре да бъдат прочетени отново, защото “свещената простота” и днес завладява нови позиции, от двете страни на югозападната ни граница. През 1980 г. Михайлов пише една голяма рецензия, която отпечатва отново във в. „Македонска трибуна”, под заглавие „Тодор Александров и македонското революционно движение”, която до днес остава непозната за сънародниците ни. И тук Михайлов остава верен на своята безкомпромисност, когато става дума за отстояване на истината и воюва срещу прокарваните лъжи и полуистини в българската книжнина.

Макар и емигрант Ив. Михайлов провежда анкета сред съратниците си в борбата, която му помага при написването на четирите тома със спомени, книги и десетки брошури и стотици статии.
Умира в Рим на 5 септември 1990 г., където е и погребан, далеч от България, за единството и целостта на която той се бори целия си живот.
Тук прилагам две негови работи, като илюстрация на неговата безкомпромисност и умението му да убеждава, дори и най-обикновените хора, по отношение на тяхната национална принадлежност. Тук всеки може да види мнението на Ив. Михайлов и по повод на името на ВМРО, което някога комунистите се опитаха да откраднат създавайки под ръководството на Георги Димитров ВМРО (обединена), а скопските фалшификатори и подражатели създадоха ВМРО-ДПМНЕ, за да излъжат народа ни около Вардара. Всички премълчават истината по отношение на грабителския Парижки мирен договор от 1947 г., докато Михайлов е категоричен: „А за България като държава, резултатът е този: никое нейно поражение (нито това свършило с договора в Букурещ през 1913 година, нито онова от Ньой от 1919 г.) не нанесе на българщината такъв удар, и то безсрамен, какъвто нанесе договорът след Втората световна война, сключен в Париж през 1947 година.”

Приложения:

АКО СЪМ БЪЛГАРИН НЕ СЪМ ЛИ МАКЕДОНЕЦ?

Млад човек от вардарската наша област, добър българин, ми поставя в писмо въпроса, който стои в горното заглавие.
Отговарям му публично.
Ако те запитат какъв си (по народност), ще отговориш, че си българин.
Ако си запитан откъде си – отговаряш, че си от Македония. Но може в тоя случай да кажеш, че си “македонски българин”, или “българин от Македония”. С такъв отговор веднага си изяснил коя е народността ти и коя по-точно е родната ти страна. Подобен изчерпателен отговор е особено нужен за пред чужденците.
Не е нужно, няма никаква причина да премълчаваш, че си от Македония. С това не се услужва на твоята българска народност. Напротив, принася й се услуга когато чужденците узнават, че в Македония живеят българи.
Със задоволство казват, че са от Македония и нашите съотечественици турци, власи, гърци и прочее. Ще си позволя да удължа статията с един бегъл мой спомен, който се отнася до последните ми срещи с нашенци-турци.
С жена ми минах турската граници през септември 1934 г. Стигнахме до малко селце южно от планината Странджа. Първите жители, които видяхме, ни поясниха веднага, че били “македоняли” (македонци), бежанци от Битолски окръг. След няколко километра срещаме буден човек, запътен с кон към

Лозенград. Узна, че сме българи и побърза да каже, че е от Куманово, но не забрави да добави "македоняли". Коларят пък, който ни возеше към същия град, с особена гордост – съвсем по свой почин – започна да ни разказва: "Бен македоняли им… (аз съм македонец…). Избягах поради сръбския терор. Бях член на ВМРО; може да сте слушали за тая организация. Мнозина в нашето село бяха смазани от бой; създаде се една афера. Тук е вече и цялото ми семейство. Доста известни на мене факти изнасяше този добряк, у когото бе оставила следи от омраза сръбската полиция. Спряхме в Окръжното управление в Лозенград. Приставът, който ни посрещна, като чу, че сме българи, без никакво бавене отвърна: "бенди македоняли им" (И аз съм македонец). Оказа се, че е братовчед на познатия нам Сали, в чиято къща в село Осеново, Горноджумайско, бяхме два месеца преди това. Родините му бяха окачили малък негов портрет в стаята си, където ни приеха. Но чрез портрета не можахме да го познаем. На другия ден взехме влака за Цариград. След около половин час ни посети в купето нисичък, симпатичен човек. Първите му думи бяха: "Ефендилер, бенда ищипли им" (Господа, и аз съм щипянин). Той се грижел за пощата във влака, която се помествала в съседното до наше купе. Изкарахме приятен разговор за родния ни град. И този човек с някаква радост посочваше, че е от Македония. След един месец, когато бяхме вече в град Кастамону, отбивайки се за малко в едно кафене, при нас доближи стола си един възрастен човек и се представи със следните думи: "Аз съм македонец; преди Балканската война бях офицер в Кукуш; от тогава съм преселен в Турция…". В Анкара пък, влизайки с полицаите в един дюкян за плодове, стопанинът, като по поръчка започна: "Виждам ви няколко пъти да минавате край дюкяна ми. И аз съм македонец, от Радовиш съм…" А единият от приставите, който повече от две години бе причислен към нас, беше от Охрид. Той като по обичай на всеки турчин ми заявяваше: "Бен македонялъ им…" и започваше да превъзнася красотите на Охрид, прибавяйки и горчивата си болка, че е така далече от родния край.

Просто за учудване бе тази кратка, отсечена увертюра при всяка наша случайна среща със съотечественици – турци: "И аз съм македонец."

Но нито един баварец, нито един сицилианец не скрива името на родната му Бавария или Сицилия, независимо, че първият се смята германец, вторият италианец.

Преди 34 години в България дойде на власт една сърбофилска група. Тя побърза да заличи името Македония що се отнася до околиите около Пирин. От това остана доволен само Белград, комуто изнася хората да мислят, че Македония е само онази област, която се намира под негова власт.

И днешна Югославия преследва българското име така неотстъпно, както беше и при кралския режим в нея. Титовите комунисти с всички средства се мъчат да изкоренят българското име в заграбените македонски околии, като го заместват с названията македонец и македонка.

Но в нашите противомерки трябва да бъдем тактични и много проницателни. Налага ни се много труд, за да изясняваме, че има разлика между географско и национално име. Но е почти излишен труд да забраняваме названието македонец. Вместо него най-подходящо е, както вече казах, да се казва "македонски българин".

Впрочем, светът много добре е знаел, че ние сме българи даже когато всички наши организации са се наричали македонски и когато самите ние, - както

постъпват и нашенците турци, власи, албанци и гърци сме отговаряли също, че сме македонци, за да посочим от къде сме. Самата ВМРО нийде в своя устав, в своите правилници, и в кръглия й печат не споменава нищо за нашата българщина. Това се е смятало излишно и от самите нас, и от чужденците. И то тъкмо защото за всички е било ясно, че ВМРО е създадена от българи; че борбата е водена именно от тях на първо място. Малцина знаят, че от началото ВМРО бе създадена само като организация на българите; малко по-късно тя се яви и по устав като организация, в която могат да членуват всички народности в отечеството ни.
Заключвам. На младия човек, който ми отправи писмото, препоръчвам най-спокойно да казва, че е македонски българин.

В. "Македонска трибуна", г. 44, бр. 2269,
28 януари 1971 г., с. 1.

ПРЕДАТЕЛСТВОТО НА БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ НА БЪЛГАРЩИНАТА

Настоящите редове може да се смятат повече като кратък разговор с отдалечени по разстояние от мене лица, които са ме запитвали за едно или друго. Нахвърлени са бегло по случай четиридесетгодишнината на политическите промени на Балканите, станали през септември 1944 година.
В Белград, Скопие и София ще се устроят тържества. И каквото там ще се каже и пише по случая, ще бъде неминуемо пак израз на едно или друго комунистическо крило, даже и при евентуални опити да се прикриват различията.
По преценка на множество наблюдатели най-популярна проява на Българската комунистическа партия по време на войната, а известно време и след нея бе така нареченият "Отечествен" фронт, чийто гръбнак бе тя. А във Вардарска Македония пък особено явление бе появата и проявата на черногореца с псевдоним Темпо (истинско име Светозар Вукманович). Колкото за учудване, толкова и за смях, той дойде там, за да дава указания как да се урежда македонският въпрос по волята на чужди сили и без знанието на нашия народ, който цели двадесет и три години бе съвсем основателно срещу всичко югославско.
Българската комунистическа партия и югославската се стараеха да вървят уж по една линия относно този класически балкански въпрос – македонския. И двете страни поддържаха уж, че са за независима Македония, както някога бе решила и Югославската комунистическа партия на Третата си конференция след Първата световна война. Но скоро се явиха недоразумения помежду двете страни и започнаха да се нападат тъкмо във връзка с македонския въпрос, надвиквайки се взаимно и публично: "Вие сте взели позицията на Иван Михайлов!"

Стигна се дотам, щото командуваните от Белград комунисти, да агитират, че образецът на Швейцария бил назадничав, т.е. уредбата на Швейцария била ръждясала работа, която не представлявала волята на народа; и че идеята на авантюриста и мегаломан – да не говорим за кръвник – Тито била спасителна за народа ни в Македония.
Какво излезе накрая? Излезе това, на което всички бяхме свидетели и отдавна знаем: печалбата за Белград бе тая, че успя да внесе разкол между българите, както пророкуваше преди сто години още Стоян Новакович. А за България като държава, резултатът е този: никое нейно поражение (нито това свършило с договора в Букурещ през 1913 година, нито онова от Ньой от 1919 г.) не нанесе на българщината такъв удар, и то безсрамен, какъвто нанесе договорът след Втората световна война, сключен в Париж през 1947 година.
Случи се най-чудноватото: българските комунистически държавни "величия" да твърдят, че българите от Македония не били българи. Това бе по-немислимо от онова, що казваше Стоян Новакович. По-немислимо, защото и на него не е идвало наум, че български комунистически държавни ръководители сами ще отрекат своята българска националност. Сам таванският герой Георги Димитров бе родом от Македония от околията на Отец Паисия; а само той ли?
Не стигаше и това, но се започна едно – и от двете споменати комунистически крила Белград и София, които взаимно се подпомагаха – безразборно избиване на българи от Македония, което по величина е достойно само на престъплението някога на византийския император Василий Българоубиец.
Ако би се устроил поединичен правилен съдебен процес за всички тия загинали хора, положително ще се окаже, че огромната част от тях не са имали не само разпра, но и допир с Комунистическата партия или "Отечествения" фронт.
Така наречената, с откраднатото име на ВМРО, Виенска канцелария (ВМРО обединена) бе само едно обикновено крилце на Комунистическата партия и нейната акция. Димитър Влахов, ренегат на стари години – верен член на БКП, - с нескриван яд пише в своя дневник, че един ден неочаквано, тъкмо когато вестник "Македонско дело", издаван от него, бил под печат, дошло нареждане от Георги Димитров, че "ВМРО обединена" трябва веднага да се закрие. Влахов се принудил да махне от печатната машина започнатия брой на вестника. Ето до каква степен тая "ВМРО обединена" бе само жалко клонче на БКП и оръдие на Коминтерна. Във всеки случай и чрез това всекиму става ясно колко популярно и обичано бе всред народа ни името на ВМРО, та ако не го откраднеха комунистите, не биха могли да подмамят никого всред миналото наше поколение, изцяло българско.
Че народът ни и особено работничеството във Вардарска Македония не отиваше с партизаните, посочва и следният факт: до 10 септември 1944 година по признанията на осведомени лица от учреждението по труда в Скопие абсолютно нито един работник не е отишъл с партизаните; а броят на записаните работници в това учреждение е бил над 6500 души.
Намерили база в заетите от Албания шест западни македонски околии, партизанските групички си пишеха програми и възвания само защото разчитаха на победата на съюзниците, които воюваха срещу Германия, а не защото нашият народ е бил със сърбокомунизма.
Мъчеха се някои да обяснят, че под натиск на Югославия, която едва се надигаше от получените през войната удари, агитирали и в Пиринска Македония, че нашата народност не била българска. Нима не Българската

комунистическа партия, а някаква Югославия нареди, щото в дипломите на учениците в Пиринския край директорите да вписват, че народността на учениците е “македонска”, а не българска.
Доброто е все пак, че това колосално престъпление в българската история се съзнава сега от всички българи, даже и от комунистите. То не може да се заличи от историята, но поне в значителна степен признаването намалява болката на много български сърца. Тази болка ставаше особено люта за българина, когато някои комунистически вестници открито уверяваха света, че тъкмо комунизма разрешил отлично македонския въпрос. Че нищо не е разрешил, а повече е усложнил тоя въпрос, не се впускаме да доказваме. Достатъчно е да се спомене само липсата на човешки права в нашата родина. В програмата на македонското освободително движение тези права винаги са представлявали едно измежду най-важните условия за установяване на свободата и независимостта.
Нека запомним и се съобразяваме и в бъдеще с факта, че загубата в 1913 и в 1918 година за българщината е по-малка от тая в 1944 година.

Сп. “Български демократически сговор”,
Берн, 1983-1984, кн. 3, с. 6.

ИВАН МИХАЙЛОВ (1896-1990)
(Кратка хронография - живот в дати)

Иван Михайлов Гаврилов е роден на 27 август 1896 г. в Щипската махала Ново село.
До първи клас учил в Новоселското училище.
В София завършва втори клас (1907-1908)
В Щип свършва трети клас и учи в турското училище в града (1908-1909)
Учи в Солунската българска гимназия “Св. св. Кирил и Методий” до шести клас (от 1910 до юни 1913) и става член на ВМОРО
Завършва Сръбска гимназия в гр. Скопие (през 1915)
Работи в Щипската община (1915-1918)
В края на Първата световна война (1918) и служи в българската армия - войник в IV Артилерийски полк в София
Учи право в Софийския университет (от 1918 г.) и застава начело на създаденото по негова инициатива Македонско студентско дружество “Вардар”
Секретар в Задграничното представителство на ВМРО в София
Пунктов началник на ВМРО в София (до 1924 г.) и поддържа тесни връзки с български военни и водещи политически дейци.
Публикува статии във вестниците “Независима Македония”, “Илинден”, “Свобода или смърт” и др.
Създава и редактира сборниците “Илинден” (1921-1929)
След убийството на Т. Александров през 1924 г. влиза в ЦК на ВМРО и като такъв остава до края на живота си (1990)
Избран за член ЦК на ВМРО с огромно болшинство на VI Общия конгрес (февруари 1925) и преизбиран на следващите конгреси – VII и VIII (1928, 1932).
Оженва се за Мелпомена (Менча) Димитрова Кърничева, от Крушево – Македония (1926)

Сърбите убиват в Щип баща му Михаил Гаврилов и по-стария му брат Христо Михайлов (1927)
По негово нареждане са устроени атентати и убити Димо Хаджидимов, Владислав Ковачев, Райко Даскалов, Тодор Паница, Велимир Прелич, Жика Лазич, ген. Ковачевич, крал Александър Карагеоргиевич и др.
По негова заповед на 7 юли 1928 г. е наказан члена на ЦК на ВМРО ген. Александър Протогеров като виновник за убийството на Т. Александров. Наказани са и Георги Баждаров, Наум Томалевски и др.
След Деветнадесетомайския преврат от 1934 г. нарежда на членовете на ВМРО да не се съпротивляват на българската армия и полиция и да се подчинят на българската власт.
В Турция е политически емигрант (от 12 септември 1934 - до есента на 1938 г.)
В Полша (септември 1938 – февруари 1940 г.)
В Германия и Унгария (1940-1941)
В Хърватско (1941-1944)
През септември 1944 г. Германия му възлага да застане начело на независима Македонска държава по подобие на Хърватската, но той отказва.
След Втората световна война живее за кратко в Австрия и Испания. В Испания води радиочас на български език и подпомага по всякакъв начин в. "Македонска трибуна", орган на Македонските политически организации (МПО) в САЩ и Канада.
До края на живота си (1990 г.) живее в Италия.
В емиграция Ив. Михайлов ръководи ВМРО, полага грижи за МПО в САЩ и Канада, Македонското дружество "Тодор Александров" в Брюксел и поддържа тесни връзки с българската политическа емиграция в Европа и Америка и с българи от трите дяла на Македония. За него през този период на емиграция пропагандата се превръща в една от най-важните задачи в борбата за освобождението на поробените части на българското Отечеството.
Издава и редактира вестниците "Независима Македония" и "Македония".
Провежда анкета сред съратниците си в борбата, която му помага при написването на четирите тома със спомени, книги и десетки брошури и стотици статии.
Умира в Рим на 5 септември 1990 г.

Книги и брошури от Ив. Михайлов:

Четири обемисти тома със спомени – Ив. Михайлов, Спомени, т. 1-4, Рим, Лувен, Индианаполис, 1958-1973.
Македония – Швейцария на Балканите
ВМРО (1978)
Сталин и македонския въпрос (1947)
Македонската освободителна борба и преврата от 19 май 1934 год. (1936)
По трънливия път на македонското освободително дело (1939)
Брошурата "Как се бранеше народа в Македония"
Статията "Предателството на Българската комунистическа партия към българщината" (1984)
Брошурата "Цола Драгойчева пише "история"..."
Статията "За самостойна Македония" (1947)
Брошурата "Относно книгата на Димо Казасов "Видяно и преживяно"

Брошурата “Истинският образ на неуравновесения Кр. Мисирков”
Брошурата “Проф. Ст. Антоляк добре се измъкна”
Брошурата “Как пишеха нашите народни будители и герои”

Цочо В. Билярски